

Metinlerarası İlişkiler Bağlamında Bir Yenidenyazma Örneği: *Rapunzel* Masalı

DR. ÖGR. ÜYESİ ÖZLEM BAY GÜLVEREN*

Öz

Kolektif hayal gücünün yansımaları olarak da nitelendirilebilecek olan masallar, toplumların önce söz sonra ise yazı ile nesilden nesile aktardıkları kültürel mirasları arasında yer alır. Önce sözlü kültürden yazıya aktarılarak yeniden yaratılan masallar, günümüzde ise metinlerarasılık bağlamından bir yenidenyazma eylemi ile ikinci bir dönüşüm geçirmektedirler. Metinlerarası yaklaşıma göre, her metin bir yenidenyazmadır. Kullanılan yöntem (açık ya da örtük) hangisi olursa olsun, yeni metin eski metinlerden mutlaka izler taşımaktadır. Söz konusu yenidenyazma, sınırlı bir alıntılama, örtük bir gönderme veya açık bir öykünme olabileceği gibi, bir eserin tamamını dönüştürerek yeniden üretme şeklinde de gerçekleşebilir. Bir metinlerarasılık örneği olarak Gamze Arslan tarafından yenidenyazılan *Rapunzel* masalının incelendiği bu çalışmada, söz konusu metnin bir yenidenyazma olması sebebiyle metinlerarasılığın temel yöntemi olan karşılaştırma yöntemine başvurulmuştur. Yenidenyazma eyleminin bir dönüşümü de ifade ettiği gerçeğinden yola çıkarak, kaynak masal ile yenidenyazılan masal hem yapı hem de anlam (söylem) boyutunda karşılaştırılmaya çalışılmıştır. İlk aşama için Roland Bathes'in "Anlatıların Yapısal Çözümlemesine Giriş" te öne sürdüğü model temel alınmış ve kaynak masal ile yenidenyazılan masal, işlev ve eylemler düzeyinde karşılaştırılmıştır. İkinci aşamada ise, yine Roland Bathes'in göstergebilimsel çözümleme modeli temel alınarak, kaynak masal ile yenidenyazılan masal, içerdikleri ortak göstergeler üzerinden karşılaştırılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda, yenidenyazılan masalın, yapısal olarak da bir dönüşüme neden olduğu ortaya konmuştur. Anlam düzeyinde yapılan karşılaştırmada tüm ortak göstergelere rağmen, onlara yüklenen farklı ve yeni anlamlar nedeniyle, yenidenyazılan masalda bireysel tutum ve davranışlardan çok toplumsal tutum ve davranışların ön planda olduğu görülmüştür. Bu yönleriyle, yenidenyazılan *Rapunzel* masalı, Grimm Kardeşler'in masalından hem yapısal hem de anlamsal boyutta önemli farklılıklar içermektedir.

Anahtar sözcükler: Metinlerarasılık, yenidenyazma, dönüşüm, masal, *Rapunzel*

* Başkent Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, E-Posta: bayozlem@baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8328-2434.

IN THE CONTEXT OF INTERTEXTUAL RELATIONS
AN EXAMPLE OF REWRITING: THE TALE OF *RAPUNZEL*

Abstract

Fairy tales, which can be characterized as reflections of collective imagination, are integral components of societies' cultural heritage, transmitted from generation to generation initially through oral tradition and subsequently through written form. These tales, originally transformed from oral culture to written narratives, are now undergoing a second metamorphosis through the process of intertextual rewriting. According to intertextual theory, every text constitutes a rewriting. Regardless of the method employed (whether explicit or implicit), the new text invariably bears traces of preceding texts. This act of rewriting may manifest as limited quotation, implicit reference, explicit emulation, or the transformation and reproduction of an entire work. This study examines Gamze Arslan's rewritten version of the Rapunzel fairy tale as an exemplar of intertextuality, employing the comparative method as the primary intertextual technique, given the text's nature as a rewriting. Recognizing that rewriting entails transformation, this study compares the source fairy tale and the rewritten version in terms of both structure and meaning (discourse). For the initial stage, Roland Barthes' model from "Introduction to the Structural Analysis of Narratives" serves as the foundation for comparing the source and rewritten tales at the levels of functions and actions. In the subsequent stage, Barthes' semiotic analysis model guides the comparison of the common signs within both versions. The analyses reveal that the rewritten fairy tale engenders significant structural transformation. These structural transformations are mirrored at the level of meaning. Despite the presence of common indicators, the rewritten tale imbues them with different and novel meanings, highlighting social attitudes and behaviours over individual ones. Thus, Gamze Arslan's rewritten Rapunzel fairy tale exhibits significant divergences from the Brothers Grimm's version in both structural and semantic dimensions.

Keywords: Intertextuality, rewriting, transformation, fairy tale, Rapunzel

GİRİŞ

Kolektif hayal gücünün yansımaları olarak da nitelendirilebilecek olan masallar, toplumların önce söz sonra ise yazı ile nesilden nesile aktardıkları kültürel mirasları arasında yer alır. Türkiye'de Saim Sakaoğlu'nun "Kahramanların bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür" (2019: 17) Pertev Naili Boratav'ın ise "Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı[dır]" (2013, 85) şeklinde tanımladığı türün yapısıyla ilgili dünyada en bilindik ve ses getiren çalışmalardan biri ise, Rus araştırmacı Vladimir Propp'a ait Masalın Biçimbilimi adlı eserdir. Propp olağanüstü masallar üzerinde, değişmeyen ögeyi temel alarak inceleme yapmaktadır. Onun "bir kişinin olay örgüsünün akışı içinde taşıdığı anlam açısından betimlenmiş eylemi" (Propp, 1985: 31) şeklinde ifade ettiği işlevin gerçekleşme yolu değişebilir ancak işlev değişmez.

Buradan hareketle, hemen her milletin sözlü geleneğinin ürünü olan ve zamanla yazılı kültür ürünleri haline gelen, böylece nesilden nesile aktarımı daha da kolaylaşan masalların, yapısal özellikleri üzerine daha sistemli inceleme ve değerlendirmeler yapmak mümkündür denebilir. Çünkü masalın değişmez yapısal unsurları artık gözler önüne serilmiştir. Masalın hızlı akan zamanı ve belirsiz-hayali mekânları, kahramanların temsil ettikleri evrensel değerler, olay örgüsündeki olağanüstülükler, zıtlıklar üzerine kurulan çatışmalar, mutlu sonlar vb. hemen her kültürün masallarında benzerlikler göstermektedir. Bu eserlerde işlenen temalara ve bu temalar aracılığıyla dinleyene/okura iletilen mesajlara bakıldığında da, hemen her kültürde egemen olan toplumsal düzenin yansımalarını görmek de yine mümkündür. İşte bu noktada, masallar yoluyla, dinleyene/okura nasıl bir düşüncenin, zihniyetin ve davranış kalıbının iletildiği önem kazanmaktadır.

Çocuk edebiyatı açısından bakıldığında, masalların en önemli ve ayırt edici özelliği, kurgusunda olağanüstü olay, varlık ve nesnelere barındırmasıdır. Çünkü bu yönüyle çocuğun hayal dünyasına yakın-benzer bir dünya sunmaktadır. Sihirli nesnelere ile zor işler kolaylaşabilmektedir. Zamanın hızlı akması da yine tez canlı çocuk okur için bulunmaz nimet gibidir. Çocuk edebiyatı denince ilk akla gelen edebi tür olması bu bakımdan anlaşılabilir. Evrim Ölçer Özünel de “Çocuk edebiyatının Avrupa yazılı masal geleneğinden beslenerek bugünlere gelmiş olduğu gerçeği[nin]” (2011: 61) altını çizer. Ayrıca mutlu ve umutlu sonlar, yaşamın sıkıcı gerçekliklerinden uzaklaşmak ve yeniden umutlanmak için de çocuğa fırsatlar sunar.

Tüm bu eğlenceli yanlarıyla birlikte, eğitici-faydacı yanları da yadsınamaz elbette. Karakter eğitimi için çok önemli olan bazı evrensel ve milli değerleri kazandırmakta yardımcı materyallerdir. Dürüstlük, yardımseverlik, iyilik, adaletli olmak gibi birçok değeri, iletiler yoluyla çocuk okura kazandırmanın eğlenceli ve estetik yoludur. Ancak son dönemde yapılan çalışmalar, yukarıda sıralanan tüm bu iyiye ve doğruya yönlendiren unsurları geride bırakacak bazı cinsiyetçi söylem ve davranış kalıplarının da çocuk okurun bilinçaltına yerleşebileceğini gözler önüne sermektedir.

Vanessa Joosen, “Sanat Ve Pedagoji Arasında Peri Masalı Uyarlamaları” başlıklı çalışmasında, geleneksel peri masallarında yansıtılan yerleşik (ataerkil) değerlerin sakıncalarının, özellikle 1970’lerde başlayan bireyin özgürleşmesi hareketleriyle fark edilerek, feminist yazarlarca üzerinde çalışılmasının da yine bu tarihlerde başladığını dile getirmiştir (2011: 152-153). Maria Tatar, yirmi altı peri masalını içerikleri açısından değerlendirdiği *The Annotated Classic Fairy Tales* başlıklı eserinin özsözünde, masalların davranış modelleri sunduğu ve bu yönüyle sadece çocukların hayal dünyalarını değil, yetişkinlerin gerçek dünyalarını da inşa etme gücüne sahip olduğunun unutulmaması gerektiğini vurgulamıştır. Nitekim masalların ilk yazılı hallerinde yetişkinlerin kaygı, arzu ve hırslarının yansımaları görülebilmektedir (2002: XII-XIII).

Masallardaki cinsiyetçi söylem üzerinde yapılmış çalışmaların hemen hepsinde, kadın ve erkek rollerindeki eşitsizlik gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Pasif ve edilgen kadın karakterler ve doğrudan ya da dolaylı olarak bağımlı oldukları (iktidarı temsil eden) güçlü erkek karakterlerin masal kurgusundaki rolleri neredeyse hiç değişmemektedir. Andersen masalları üzerine yapılan bir çalışmanın sonucu bu duruma örnektir:

“Kadınlar masallarda güzelliğiyle tasvir edilen, onu önemli kılan şeyin güzellik olduğu belirtilen varlıktır. [...] Akıl ve bilgi ile ilgili özellikler genellikle erkeklere; duygulu, düşünceli, meraklı olma özellikleri ise kadınlara atfedilir. Çünkü toplumsal cinsiyet rolleri kalıp yargılarına göre; erkekler mantıklı, kadınlar ise duygusaldır. Bir başka deyişle cinsiyetçi kalıp yargılara göre kadın, erkekten daha az aklını daha çok kalbini kullanabilir.” (Temellioğlu, 2021: 176.)

Sezer, Masalar ve Toplumsal Cinsiyet adlı eserinin önsözünde, geleneksel masalların çoğunun fantastik kurgusunun altında, iktidarı destekleyen ve cinsiyetçi bakış açısını sürdürmekle kalmayıp onu dolaylı yoldan sağlamlaştıran iletiler olduğuna dikkat çekmektedir:

“Klasik masalsa, bilinçaltı simgelerini ve genetik hafızayı kullanarak görünür hikâyenin altında, bambaşka bir hikâyeye, iktidara hizmet eden ideolojik bir ileti düzeni kurar [...] Çocukken altbene işlemiş kodlar, ideolojik bir araç olarak işlevselliğini özellikle kadın karakterler üzerinden baskıyla sürdürüyor ve doğal olarak erkek kimliğini de etkiliyor” (2012: 2)

Masalları “kadınların sözü” olarak betimleyen, kadınları da üstlendikleri kültür aktarımı işleviyle toplumların zihniyetlerindeki değişim ve dönüşümün mimarları arasında sayan Evrim Ölçer Özünel, türe toplumsal cinsiyet ve mekân ilişkisi perspektifinden yaklaşır: “Masal kahramanları için mekânların işlevleri toplumsal cinsiyet kültürünün dayattığı biçimiyle kullanıma girmekte dolayısıyla da kadını ev içinde, erkeği ev dışında bir otorite kurmaya ve yaşam alanı üretmeye yönelmektedir” (2017: 48).

Bu çalışmaya konu olan Rapunzel masalı da toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair içerdiği birçok unsurla dikkat çekmektedir. Örneğin Rapunzel güzelliği ile ön plandadır ve “kurban” kadın tipine örnektir. Onu kaçıran ve bir kulede alıkoyan Cadı Gotel’den kurtaracak olan ise yakışıklı ve genç bir prensdir. Rapunzel’in prens ile ilk karşılaşması, masaldaki kadın-erkek rollerine bakış açısıyla ilgili oldukça açık ve net görüşler içermektedir: “Genç erkek ona kendisini koca olarak kabul edip etmeyeceğini sordu. Onun ne kadar genç ve yakışıklı olduğunu görünce, ‘o bana yaşlı cadı Gotel’den daha iyi bakacaktır’ diye aklından geçirdi ve olumlu cevap verdi. Elini onun elinin üzerine koyarak: Seninle gelmeye razıyım.” (Grimm, 2021: 443-444). Görüldüğü üzere, “kurban kadını” temsil eden Rapunzel, bir erkekle evliliği tek kurtuluş yolu olarak düşünmektedir. Ayrıca burada, kadın erkek ilişkilerinde bakım sağlayacak olanın da erkek olduğu düşüncesi hâkimdir. Bir başka ifadeyle, Rapunzel her ne kadar prensin yakışıklı ve genç oluşundan etkilenmiş olsa da onunla evlenmeyi kabul etmesinin altında yatan temel düşünce içinde bulunduğu durumdan kurtulma ve birisinin bakımını sağlayabilmesi düşüncesidir. Bununla birlikte, Rapunzel masalda “kurban kadın” tipi dışında, toplumun kadına yüklediği en yaygın cinsiyet rolü olan “anneliği” de yüklenmektedir: “Genç kadın dünyaya getirdiği ikiz çocuklarıyla-biri kız öbürü oğlan- burada çok zor bir hayat sürmekteydi” (Grimm, 2021: 445). Hemen her peri masalında olduğu gibi bu masalda da kadın erkek ilişkisinin ancak evlilikle meşruiyet kazanabileceği düşüncesi söz konusudur. Nitekim masalın sonunda Rapunzel ve prens tekrar kavuşurlar ve ülkelerine gidip sonsuza dek mutlu yaşarlar. Grimm Kardeşler’in derleyip yazıya geçirdiği diğer masallar gibi Rapunzel masalı da yaratıldığı çağın toplumsal cinsiyet rollerine bakış açısını yansıtmaktadır.

Sözlü masal geleneğinin yazılı masal geleneğini beslemesi, Batı'da 15. yüzyıl itibariyle başlar (Şirin, 2019: 24). Klasik metinlerin yeniden yazılması eğiliminde, Aisopos, La Fontaine, Perrault gibi isimlerin yanında, bu çalışmaya konu olan Grimm Kardeşler'in de başı çektiğini söylemek yanlış olmaz. Söz konusu yazarlar, sözlü kültür ortamında varlığını sürdüren halk edebiyatı ürünlerini, yazıya geçirerek bir nevi "yenidenyazma" gerçekleştirmişlerdir. Çünkü derlenen masallar olduğu gibi kayda geçirilmemiş, yazarların yaratıcı- sanatsal becerilerinden ve bazen de müdahaleci uygulamalarından nasibi almışlardır. Bu tarz yazılı masallara "edebi masal" da denmektedir:

"Belirtmek gerekir ki edebi masalarda sözlü halk edebiyatına doğrudan değinilir ve folklor temaları ve türleri yaratıcı bir şekilde kullanılır. Bu çalışmalarda folklor-açıklık, akıcılık, dilin sadeliği, nezaket, dürüstlük, mücadele, çalışkanlık, kahramanlık gibi ahlaki niteliklerin halk sözleri şeklinde ifade edilmesi dikkat çekmektedir. İngiliz yazar Oscar Wilde, Danimarkalı Hans Christian Andersen ve Fransız La Fontaine, Charles Perrault bu tür masallarla tanınır." (Memmedov, 2020: 1002)

Masalları yazıya geçirirken özellikle dil ve anlatımlarında (örneğin estetik yönden) değişiklik yapmanın "sözlü mirasın" yazı ile yaşatılmasının önünü açabilecek bir tutum olduğunun görülmesi gerektiğini vurgulayan araştırmacılar vardır. Özellikle Fransız C. Perrault'nun bu alanda öne çıkar:

"... Ama bu türün popülerleşen ismi Charles Perrault olmuştur. 1696 yılında bu salonlardan dinleyerek yeniden yazdığı masalları Histoire ou contes du temps passé (Geçmiş Zaman Masalları veya Hikâyeleri) adıyla yayımlamıştır. Zipes, Perrault'un pek çok masaldaki olağanüstü ögeyi, büyülerle ilgili bölümleri ve hurafeleri edebiyatın modern yüzü olabilmek amacıyla kendi ahlaki değerleri doğrultusunda yeniden yapılandırıldığını belirtir. Zipes'a göre bugün klasikler arasında yer alan Perrault'nun tüm masalları Fransa'da o dönemde popülerleşen sözlü ve yazılı masallardan türemiştir ama Perrault bunları seçkin bir kesime hitap edecek biçimde yeniden dönüştürmüştür" (Ölçer Özünel, 2011: 67)

Bu çalışmada dönüştürdüğü kaynak masal ile karşılaştırmalı olarak ele alınacak olan Rapunzel masalı da bir yenidenyazma örneğidir. Metinlerarası yaklaşıma göre, her metin bir yenidenyazmadır. Kullanılan yöntem (açık ya da örtük) hangisi olursa olsun, yeni metin eski metinlerden mutlaka izler taşımaktadır. Söz konusu yenidenyazma, sınırlı bir alıntılama, örtük bir gönderme veya açık bir öykünme olabileceği gibi, bir eserin tamamını dönüştürerek yeniden üretme şeklinde de gerçekleşebilir. Bu çalışmanın konusu bu türden bir yenidenyazma eylemidir. Amaç, yenidenyazılan anlatının yapısal ve anlamsal düzeyde geçirdiği değişim ve dönüşümleri ortaya koyabilmektir. Ele alınacak olan yenidenyazılan masal, toplumsal cinsiyet eşitliğini vurgulayan ve özellikle çocuk okurların

kişilik gelişimine bu yönde katkı sağlamayı hedefleyen bir projenin ürünüdür. 2020 yılında Odeobank tarafından hayata geçirilen Eşit Masallar Projesi, toplumsal cinsiyet rollerinin insanlara daha çocuk yaşta dayatıldığı fikrinden yola çıkmaktadır. Yayınladıkları manifestoda özellikle pasif, edilgen ve kırılğan kadın masal kahramanlarına gönderme yaparak, “Bu rolleri değiştirirsek, toplumdaki roller de değişir” diyen proje ekibi, toplam beş masalı yeniden yazarak yayına sunmuştur. Bunlar: Kırmızı Başlıklı Kız (yeniden yazan: Mevsim Yenice), Kurbağa Prens (yeniden yazan: Fadime Uslu), Rapunzel (yeniden yazan: Gamze Arslan), Sindirella’nın Bilmecesi (yeniden yazan Murat Gülsoy) ve Pamuk Kalpli Prens ve Yedi Cüceler (yeniden yazan: Hikmet Hükümenoğlu)’dir.

Bu çalışmada, Gamze Arslan’ın yeniden yazdığı Rapunzel masalı ele alınacaktır. Gamze Arslan, Grimm Kardeşler tarafından yazıya geçirilen masalı, kadın-doğa ilişkisi üzerinde yoğunlaşarak yeniden yazmıştır. Onun kaleme aldığı masalda, kral ülkedeki tüm tohumlara el koyarak halkı açlığa terk eden iktidardaki ataerkil anlayışın temsilcisidir. Bu anlayışın karşısında ise adaletsizliğe direnen bilinçli ve cesur kadınlar durmaktadır. Bu kadınlardan biri de masalın kahramanı Rapunzel’dir.

Metinlerarasılığı yazarın stratejisi olarak gören Aktulum, yazarın tercihindeki bilinçliliğe vurgu yapar: “Metinlerarası göndermeleri yeni bağlamda yeni anlamlarla donatır. Doğal olarak bu donatım işlemi kendi kendine gerçekleşmez. Belli, hesaplanmış bir stratejiye göre alıntılı olduğu her metne yeni anlamlar yükleyen yazarın kendisidir” (2014: 214). Bu bağlamda çalışmada, yeniden yazma eylemini gerçekleştiren Gamze Arslan’ın hem yapı hem de anlam düzeyinde Rapunzel masalında gerçekleştirdiği dönüşümleri izleyebilmek adına Roland Barthes’ın yapısal ve göstergebilimsel çözümleme yöntemlerine başvurulmuştur.

Anlatıların yapısal çözümlemesi söz konusu olduğunda, belli başlı modeller (kuramlar) kullanmak gerekmektedir. Bunların en bilinenleri V. Propp’un masallar için diğeri ise Levi Strauss’un ise mitler için belirlediği modeldir. Her ikisi de çözümledikleri anlatıların işlevsel birimlerini tespit edip sınıflandırmışlardır. Roland Barthes, bir anlatıyı okumanın, bir sözcükten öbürüne geçmek ya da öykünün çözülüş sürecini izlemek olmadığını vurgular. Ona göre anlatıyı anlamamanın yolu, “(...) anlatıda katların olduğunu görmek, anlatı çizgisindeki yatay eklemlenmeleri, örtük bir biçimde dikey olan bir eksene yansıtma” (Barthes, 2023: 107). Burada sözü edilen yatay ve dikey eksenler ile anlatının betimleme düzeylerini ifade eden Barthes yapısal çözümlemede bu betimleme düzeylerini üç ana başlık üzerinden değerlendirmiştir. Bunlar işlevler düzeyi, eylemler düzeyi ve öyküleme (anlatma) düzeyidir. Söz konusu düzeylerin ilk ikisi anlatının yapısına, üçüncüsü ise söylemine denk gelmektedir. “Gerçek anlamıyla dil iki temel sürecin yardımıyla tanımlanabilir: birimler (Benvenist’e göre biçimdir bu) üreten eklemlenme ya da bölümlenme; bu birimleri bir üst düzeyin (anlamdır bu) birimleri ile bir araya getiren bütünleştirme. Bu ikili sürece anlatının dilinde de rastlanır; onda da bir eklemlenme ve bir bütünleştirme, bir biçim ve bir anlam vardır” (Barthes, 2023: 131). Barthes, dil göstergelerinin iki boyutlu olduğunu düşünür ve Saussure’ün dil göstergesinde anlam ve biçimi “gösteren” ve “gösterilen” şeklinde ayrıştırmasını benimser. Gösterilen (anlambirimler) içerik düzlemini, gösteren (sesbirimler) ise anlatım düzlemini ifade eder. Gösterilen nesnenin zihindeki tasarımıdır. Gösteren ise bu tasarımın zihinde belirmesi

için bir aracı durumundadır. Örneğin “kuş” sözcüğü ele alındığında, k-u-ş sesleri göstereni, bu seslerin okunması-duyulması ile zihinde yaratılan kuş imgesi ise gösterileni ifade etmektedir. Bu örnekte gösteren (k-u-ş sesleri) değişmese bile, gösterilen (kuş imgesi) serçe, kartal, saksağan gibi birçok farklı kuşu karşılayabilmektedir. İşte bu noktada, yan anlam/ikinci anlam ortaya çıkmaktadır.

Buradan hareketle, çalışmada gerçekleştirilecek incelemenin ilk aşaması yapısal bir karşılaştırmayı içermektedir. Dolayısıyla kaynak masal ve yenidenyazılan masal, barındırdıkları işlevler ve bunlara karşılık gelen eylemler açısından karşılaştırılmıştır. Amaç, yenidenyazma eyleminin yapısal anlamda bir değişimi zorunlu kılıp kılmadığını ortaya koymaktır. İncelemenin ikinci aşamasında ise, Barthes’ın üçüncü betimleme düzeyi olarak ifade ettiği ve eylem düzeyinin anlam kazanmasının anahtarı olarak tanımladığı öyküleme (anlatma) düzeyi ele alınmıştır. Bu ikinci aşamada da kaynak masal ile yenidenyazılan masal barındırdıkları ortak göstergeler üzerinden karşılaştırılmış ve kaynak masalda yer alan bir göstergenin, yenidenyazılan masalda kazandığı yeni (ikinci) anlam belirlenmeye çalışılmıştır. Amaç, yenidenyazma eyleminin, kaynak masaldan oldukça farklı (hatta zıt) bir söylem yaratarak metinlerarası ilişkiler bağlamında kaynak metni dönüştürdüğünü ortaya koymaktır.

Çalışmada, incelenecek olan metnin bir yenidenyazma örneği olması, metin çözümleme esnasında, hem metinlerarası karşılaştırma yönteminin (kaynak masal/ yenidenyazılan masal ilişkisi açısından) hem de göstergebilimsel çözümleme modelinin birlikte kullanılmasını zorunlu kılmıştır.

1. KAYNAK MASAL İLE YENİDENYAZILAN MASALIN YAPI BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Bu karşılaştırmada, Barthes’ın Anlatıların Yapısal Çözümlemesine Giriş başlıklı çalışmasında ortaya koyduğu betimleme düzeyleri (işlevler-eylemler-öyküleme) model alınacaktır. Barthes işlevsel düzeydeki birimleri dört sınıfa ayırır. Bunlar, çekirdek, bütünleyim, belirtiler, bilgilendirme. Çekirdek işlev (asal işlev), anlatının gerçek bağlantı yerlerini oluşturan işlevlerdir. “Bu işlevlerin asal olabilmesi için dayandığı eylemin, öykünün devamı açısından vargısal bir seçeneği başlatması (ya da sürdürmesi veya kaldırması), kısacası bir kararsızlığı başlatması ya da sonuçlandırması yeterlidir” (Barthes, 2023: 112). Hem ardışık hem de vargısaldırlar. Anlatının risk alanları olarak da nitelendirilebilirler. Diğer işlev birimleri asal işlevlerden farklı olarak az sayıda değildir ve sonsuz bir çoğalma yöntemiyle asal işlevleri doldurur, süsler ve bütünlerler (geciktirme, yeniden başlatma, özetleme, önceleme, yolundan saptırma vb.). Aşağıdaki tablo, az sayıdaki asal işlevler üzerinden bir karşılaştırmayı göstermektedir.

Tablo1: Kaynak Masal ile Yenidenyazılan Masalın İşlev ve Eylem Düzeyleri

Kaynak Masal <i>Rapunzel (Grimm Kardeşler)</i>		Yenidenyazılan Masal <i>Rapunzel (Gamze Arslan)</i>	
İşlev Düzeyi	Eylem Düzeyi	İşlev Düzeyi	Eylem Düzeyi
Eksiklik-yoksunluk-yasak	Köylü kadının büyücü kadının bahçesinde gördüğü kuzukulağını canının çekmesi ama bahçeye girip yiyememesi	Eksiklik-yoksunluk-yasak	Kralın ülkedeki tüm tohumlara el koyması ve halkı aç bırakması

Yasağın çiğnenmesi	Kadının kocasının gizlice bahçeye girip kuzukulağını çalması	Yasağın çiğnenmesi	Cadıtohumu adındaki toprak cadısının kralın bu adaletsiz düzenine karşı gelerek tohumlarını saklayıp onları kulesinin iç duvarlarına gizlice ekmesi
Pazarlık-anlaşma	Kuzukulağını çalan köylü ile bahçenin sahibi büyücü kadın arasındaki anlaşma: Çalınan bitkilere karşılık doğacak olan çocuğun büyücüye sonsuza dek verilmesi	Pazarlık-anlaşma	Aç olan hamile bir kadın ile tohum karşılığı yapılan anlaşma. Cadı tohumu kadına tohumlarını verecek ama karşılığında da doğacak olan çocuğu annesiyle birlikte toplumsal bir amaç için yetiştirecektir.
Kötülük	Büyücünün çocuğu ailesinden koparması ve onu bir kuleye hapsetmesi	İyilik	Cadıtohumu'nun çocuğu annesinden zaman zaman alıp kulede diğer kızlarla büyütmesi-eğitmesi
Haber (ses)	Rapunzel'in sıkıntıdan şarkı söylemesi	Haber (ses)	Rapunzel'in mutluluktan şarkı söylemesi
Haberdar olmak	Bir Prens'in şarkıyı duyması	Haberdar olmak	Bir Prens'in şarkıyı duyması
İzleme-öğrenme	Prensın büyücü kadını izlemesi ve kuleye nasıl tırmandığını görmesi	İzleme-öğrenme	Prensın Cadıtohumu'nun kuleye nasıl tırmandığını görmesi
Hile	Prensın büyücü kadını taklit ederek kuleye tırmanması	Hile	Prensın Cadıtohumu'nu taklit ederek kuleye tırmanması
Tepki: korkma	Rapunzel'in prensi görünce korkması	Tepki: şaşırma	Rapunzel'in prensi görünce şaşırması
Teklif-davet	Prensın aşkıni itiraf edip evlenme teklif etmesi	Teklif-davet	Prensın aşkıni itiraf edip evlenme teklif etmesi
Tepki: onay	Rapunzel'in prensin teklifini kabul etmesi	Tepki: red	Rapunzel'in prens'i kaba bulup sinirlenmesi ve onunla tartışması
Yardım	Rapunzel'in prens ile kaçış planı yapması	Sorgu	Prensın tarlayı fark edip Rapunzel'e sorular sorması
Sırrı açığa verme	Rapunzel'in prens ile olan ilişkisini ağzından kaçırması ve büyücünün bunu öğrenmesi	Sırrı paylaşma	Rapunzel'in sırrını Prens ile paylaşması
Tepki: ceza	Büyücünün sinirlenip Rapunzel'in saçını kesmesi ve onu çöle terk etmesi	Tepki: yardım	Prensın Rapunzel'e yardım teklif etmesi
Kötülük	Büyücünün plan yapıp prensi kandırması	İyilik	Prensın, kraldan gizli olarak kuleye günlerce tohum taşıması
Yenilgi	Prensın acıyla kendini kuleden atıp kör olması	Görev-zor iş	Cadıtohumu'nun Rapunzel ve kardeşlerine tohumları tüm ülkeye dağıtma görevini vermesi
Karşılaşma	Prensın yolunun Rapunzel'in bulunduğu çöle düşmesi	Hazırlık	Rapunzel'in görev için yola çıkarken saçlarını kesmesi
Duyuma-tanuma	Prensın, Rapunzel'in sesini tanınması	Teklif-davet	Rapunzel'in Prens'e görevi birlikte gerçekleştirme teklifini yapması

Kavuşma	Rapunzel'in Prensi tanıması ve ona sarılarak ağlaması	Tepki: onay	Prens'in krallığa dönmek yerine Rapunzel'in teklifini kabul etmesi
İyileştirme	Rapunzel'in gözyaşlarının Prensi iyileştirmesi	Yola çıkış	Dünyayı yeşertmek için yola çıkış
Dönüş	Prens'in Rapunzel'i (ve çocuklarını) alarak ülkesine dönmesi		

Yukarıdaki tablodan hareketle, yenidenyazma eyleminde başvurulan yapısal dönüştürüm işlemleri şöyle sıralanabilir: ekleme, çıkarma, yer değiştirme ve bir unsurun yerine yeni bir unsur koyma. Ekleme işlemi, kaynak masalda var olmayan bir unsurun yenidenyazılan masalda bulunmasıdır. Yenidenyazılan Rapunzel masalında, kaynak masalda bulunmayan masal kişileri bulunur. Bunlardan en dikkat çekenini ise, Cadıtohumu'nun eğitmek için yanına aldığı "dört kız/kardeş"tir. Çıkarma işlemi ise, kaynak masalda var olan bir unsurun yenidenyazma esnasında masaldan çıkarılmış olması durumudur. Bunun örneği ise kaynak masalda yer alan "prensin kuleden atlayarak kör olması", "Rapunzel'in çölde terk edilmesi", "Rapunzel'in ikiz çocuklarının olması" ve "Rapunzel'in gözyaşlarıyla prensi iyileştirmesi" gibi eylemlerin yenidenyazılan masalda bulunmamasıdır. Yer değiştirme işlemi, yenidenyazılan masalın başkahramanlarından biri olan Cadıtohumu üzerinden göstermek mümkündür. Kaynak masalda kötülüğün ve korkunun temsilcisi olan "cadı", bu masalda yer değiştirerek "iyiliğin" tarafına geçmiştir. Bir unsurun yerine başka bir unsuru koyma işlemine örnek olarak ise, Rapunzel'in kaynak masalda prensten ip istemesi ile yenidenyazılan masalda tohum istemesi verilebilir. Burada "ip" in yerini "tohum" almıştır.

Tabloda da görüldüğü üzere, her iki masalda da başlangıç durumu değişmemiştir. Bir yasaktan kaynaklı eksikliğin giderilmesi, her iki masalda "yasağın çiğnenmesi" işlevine denk gelen bir "karşı çıkış" eylemiyle gerçekleşir. Ancak, bu karşı çıkışın sadece kaynak masalda bir bedeli olur. O da doğacak olan çocuğun alıkonmasıdır. Çünkü yenidenyazılan masalda yasağın çiğnenmesi eylemi bireysel değil toplumsal bir çıkar üzerine gerçekleşir. Kraldan saklanarak ekilen tohumlar, tüm halkın besine ulaşmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla yenidenyazılan masalda, bir sonraki işlev olan "pazarlık-anlaşma"nın tarafları karşıt değildirler. Bu işlev, iki masalda farklı eylemler ile ifade edilerek, hazırlayıcısı olduğu düğüm bölümünün farklı yönlerde ilerlemesine neden olur. Kaynak masalda, büyücü çocuğu bir bedel olarak aldığı için, yine bireysel hırslarla onu bir kuleye hapseder. Bu eylem "kötülük" işlevinin eylemidir. Yenidenyazılan masalda ise işlevin adı "iyilik"tir. Çünkü işlevi karşılayan eylem, çocuğun toplum yararına hareket edecek bilinçli bir birey olarak yetiştirme eylemidir. Bu aşamadan sonraki dört işlev, her iki masalda da aynıdır. Çünkü bunlar masal kahramanlarının (Rapunzel ve prens) karşılaşmasını sağlayan işlevlerdir. "Ses" işlevi bildirişimi ifade eder. Masallardaki karşılığı Rapunzel'in şarkı söyle eylemidir ve prene Rapunzel'in varlığını bildirir. "İzleme-öğrenme" işlevi, prensin Rapunzel'e ulaşmak için başvurduğu hileli yolun anahtarıdır. Her iki masalda da prens kuleye çıkabilmenin yolunu, izleyerek öğrenmiştir. "Hile" işlevi, her iki masalda da izlemenin hemen ardından gelir ve yine Rapunzel'e ulaşmak için prensin zorunlu olarak gerçekleştirdiği bir eylemdir. Kaynak masalda büyücü kadının, yenidenyazılan masalda ise Cadıtohumu'nun Rapunzel'e saçlarını sarkıtması için söylediği sözler prens tarafından taklit edilir. Masalın bundan sonraki aşamaları kaynak ve

yenidenyazılan masalda oldukça farklı ilerler. İşlevler aynı görünse de (“tepki” ve “yardım”), onları karşılayan eylemler iki masalda da birbirinden farklıdır. Çünkü kaynak masalda prens ve teklifi Rapunzel tarafından olumlu karşılanırken, yenidenyazılan masalda olumsuz karşılanır. Kaynak masalda, esaretten kurtulmak için prensi ve teklifini bir fırsat olarak gören Rapunzel onunla kaçma planları yapar. Oysa yenidenyazılan masalda, bu karşılaşma ilk anda pek de olumlu değildir. Rapunzel cesur ve özgür bir birey olarak yetiştirildiğinden, prensin izinsiz olarak kuleye tırmanmasını yanlış bulur ve onun evlilik teklifini reddeder. Bu durum, masal özelinde prensin, toplum genelinde ise erkeğin, “kahraman-kurtarıcı” rolüne bir göndermedir. Yenidenyazılan masalın bu aşamada, kaynak masaldan farklı bir eylemi (teklifin reddedilmesi) öne çıkarması, masalın geri kalan tüm işlev ve eylem düzeylerinde bir dönüşüme neden olmuştur. Yenidenyazılan masalı kaynak masaldan ayıran ve farklı bir söylemi mümkün kılan bu “reddediş”, masalların yapı bakımından birbirlerinden farklılaştığı noktayı da belirtir. Bundan sonra gelen işlev ve eylemlerin sınıflanışı ve sıralanışı iki masalda da birbirinden farklıdır. Kaynak masalda, büyücünün gazabıyla ayrı düşen Rapunzel ile prensin kavuşması üzerine mutlu sonlanan olay örgüsü, yenidenyazılan masalda, Rapunzel’in tüm dünyayı yeşillendirmek ve insanları besine kavuşturmak üzere yola çıkışı ve bu yolculukta prensten kendisine arkadaşlık etmesini istemesiyle son bulur. Tablo üzerinden, her iki masalın da son işlevine bakıldığında, birbirlerinden yapısal anlamda farklılaştıkları görülmektedir. Kaynak masalın son işlevi “dönüş” iken, yenidenyazılan masalda son işlev “yola çıkış”tır. Burada söz konusu olan, yapısal bir değişikliğin anlam düzeyinde bir dönüşümü imkânlı kılması, eskisinden farklı yeni bir söylemin oluşumunu sağlamasıdır. Bu yeni söylemin daha net görüleceği düzey ise, anlam düzeyidir. O nedenle kaynak masal ile yenidenyazılan masalın anlam düzeyinde karşılaştırılması gerekmektedir.

2. YENİDENYAZILAN MASAL İLE KAYNAK MASALIN ANLAM BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Yenidenyazma eyleminde, kaynak metindeki anlam dönüşüme uğrar. Yazarın amacı: “Başka bir yazarı ya da metni eleştirmek, gülünç kılmak, onun kurduğu yekteye son vermek, kendi metnine daha da açıklık getirmek ya da bir metinde aktarılmak istenen düşünüyapıyı tersyüz etmek vb. olabilir” (Aktulum, 2014: 214). Rapunzel masalının yenidenyazımını gerçekleştiren yazar Gamze Arslan’ın, çalışmanın giriş bölümünde bahsedilen “Eşit Masallar projesi” nin bir katılımcısı olarak, yenidenyazma eylemini, belirli bir amaç ile gerçekleştirdiğini söylemek yanlış olmaz. Projeye katılan yazarlar, kaynak masallardaki her türlü eşitsizlik söylemini dönüştürmeyi ve çağın ihtiyaçları doğrultusunda, yeni söylemler üretmeyi amaçlamışlardır. Yenidenyazılan Rapunzel masalının söylemine ulaşmak için Barthes’ın öyküleme dediği “anlatma” düzeyinin incelenmesi gerekmektedir: “Anlatma (öyküleme) düzeyi, anlatisallığın göstergeleriyle doludur; bunlar işlevler ile eylemleri, anlatisal bildirişime (göndereni ile gönderileni üstünde eklemlenir) yeniden katan işlemlerle ögeler bütünüdür” (2023: 129)

Metinlerarasılık bağlamında yapılacak karşılaştırmalarda, “...eski, önceki bir yapıttan gelen bir unsurun uğradığı bağlam değiştirme sonucunda yeni metinde aldığı, yazarca verilen-anlamı araştırıp bulmak” (Aktulum, 2014: 206) söz konusudur. Buradan yola çıkarak, çalışmaya konu olan

yenidenyazılan masalların, kaynak aldıkları ve dönüşüme uğrattıkları edebi masallarda yer alan belli başlı unsurları hangi bağlamlarda kullandıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Metin çözümleme işlemi karşılaştırmalı olarak iki metin üzerinden yapıldığı için çalışmanın hacmi, göstergebilimsel çözümle modelinin tüm aşamalarını gerçekleştirmeye uygun değildir. Bu sebeple, kaynak masal ile yenidenyazılan masalda ortak olan göstergeler üzerinden bir çözümleme yapılmıştır. Aşağıdaki tablo, kaynak masal ile yenidenyazılan masaldaki ortak göstergelerin anlam düzeyindeki dönüşümünü göstermektedir.

Tablo2: Kaynak Masal ile Yenidenyazılan Masalındaki Ortak Göstergelerin Karşılaştırması

Kesitler	Kaynak Masaldaki Bağlam (İlk Anlam)	Yenidenyazılan Masaldaki Bağlam (Yeni Anlam)
Karakterler	Gösteren: Cadı Gösterilen: bencillik ve kötülük (Rapunzel'i bireysel hırsları uğruna kaçıtır)	Gösteren: Cadıtohumu Gösterilen: toplumsallık, iyilik, direniş (krala karşı direnir ve Rapunzel'i topluma fayda sağlayacak bir proje için yetiştir)
	Gösteren: Rapunzel Gösterilen: saflık ve güzellik (edilgen bir tip olarak çiziliyor. Olayların gidişatından hiçbir müdahalesi yok)	Gösteren: Rapunzel Gösterilen: cesaret, özgürlük, direniş (bilinç düzeyi yüksek, özgürlüğüne düşkün, aktif bir karakter. Kralın aldığı karara direnir)
	Gösteren: Prens Gösterilen: otorite-kurtarıcı- sahip (yönetici sınıfını temsil eden prens, Rapunzel'i büyücünün elinden kurtarıp onunla evleniyor)	Gösteren: Prens Gösterilen: yardımcı-arkadaş (rapunzel'e dünyayı yeşillendirme görevinde destek oluyor)
Mekânlar	Gösteren: Bahçe Gösterilen: özel alan (büyücü kadının bahçesine girmek yasak)	Gösteren: Tarla Gösterilen: ortak alan (tüm halk yararına üretim yapılıyor)
	Gösteren: Kule Gösterilen: esaret-soyutlanma (büyücü kuleye hapsediği çocuğu dünyadan soyutluyor ve özgürlüğünü elinden alıyor)	Gösteren: Kule Gösterilen: birliktelik-özgürlük (halk sadece burada özgürce ürün yetiştirebiliyor)
	Gösteren: Çöl Gösterilen: yalnızlık-zorluk-çile (ceza olarak Rapunzel çölde terk ediliyor ve burada zor şartlarda yaşıyor)	Gösteren: Yol Gösterilen: hedef-düşünce-seçenek-düzen (görev olarak Rapunzel ve prens tüm dünyayı yeşillendirmek için birlikte yola çıkıyor. Bu bir değişimin başlangıç noktası)
	Gösteren: Ülke Gösterilen: Kraliyet-yönetim (Masalda bu hiyerarşik yapıya dair ayrıntı verilmiyor. Dekor görevinde)	Gösteren: Ülke Gösterilen: Kraliyet-yönetim-ataerkil düzen (Masalda bu hiyerarşik yapının eleştirisi yapılıyor. Yönetimin bencilce alınmış kararı yönetilen tüm halkı olumsuz etkiliyor)
	Gösteren: Marul/kuzukulağı	Gösteren: Tohum

Somut nesne ve varlıklar	Gösterilen: aşerilen, özenilen sebze (Rapunzel'e de adını veren kuzukulağı bitkisi, elde edilmek istenen nesneyi temsil ediyor. Bu bireysel bir istek)	Gösterilen: yasaklanan yaşamsal ihtiyaç, besin (Cadıtohumu'na da adını veren tohum, tüm insanlık için yaşamı ve sürdürülebilirliği temsil ediyor. Burada toplumsal bir çıkar var)
	Gösteren: Çocuk Gösterilen: aile ve evlilik kurumu (Rapunzel'in ikiz çocukları oluyor)	Gösterilen: 4 kız kardeş Gösterilen: kadınlık, arkadaşlık, yardımlaşma (Cadıtohumu Rapunzel'den başka 4 kızı daha bir amaç uğruna yetiştiriyor)
	Gösteren: Uzun saç Gösterilen: estetik-güzellik (Rapunzel'in uzun saçları onun güzelliğini temsil ediyor ve büyücü tarafından kesilmesi bir cezalandırmayı ifade ediyor)	Gösteren: Uzun saç Gösterilen: araç (Rapunzel saçlarını estetik bir kaygı ile değil yaşlanan Cadıtohumu'nun kuleye tırmanabilmesi için uzatıyor. Saçını kesme nedeni ise, üstlendiği görevi daha rahat gerçekleştirebilmek)
Ses-söz-konuşma	Gösteren: Şarkı Gösterilen: keder-yalnızlık (Rapunzel yalnızlık ve sıkıntıdan şarkı söylüyor. Şarkı prensi Rapunzel'in varlığından haberdar ediyor)	Gösteren: Şarkı Gösterilen: mutluluk-neşe (Rapunzel tarlaları ekip biçerken mutluluktan şarkı söylüyor. Şarkı prensi Rapunzel'in varlığından haberdar ediyor)
	Gösteren: Sırrı açık etme Gösterilen: gizlenen bir bilginin-gerçeğin, bilinçsizce-istenmeden söylenmesi	Gösteren: Sırrı paylaşma Gösterilen: gizlenen bir bilginin-gerçeğin, bilinçli bir şekilde-isteyerek paylaşılması
Davranış	Gösteren: Taklit Gösterilen: hile-aldatma (Prensın büyücüyü taklit ederek kuleye tırmanması Rapunzel ile prensin karşılaşmasını sağlar)	Gösteren: Taklit Gösterilen: hile-aldatma (Prensın Cadıtohumu'nu taklit ederek kuleye tırmanması Rapunzel ile prensin karşılaşmasını sağlar)
	Gösteren: Evlilik teklifi Gösterilen: aşk-birliktelik isteği (Rapunzel teklifi kabul eder. Prensı beğenmiştir ve teklifini kurtulma şansı olarak görür)	Gösteren: Evlilik teklifi Gösterilen: aşk-birliktelik isteği (Rapunzel teklifi reddeder. Prensın kuleye izinsiz girmesine öfkelenmiştir)
İlişki	Gösteren: evlilik Gösterilen: kadın erkek ilişkisi aile kurmaya yöneliktir (masalın sonunda evleniyorlar)	Gösteren: arkadaşlık Gösterilen: kadın erkek ilişkisi anlaşmaya-paylaşmaya yöneliktir (masalın sonunda dünyayı birlikte yeşertmeye karar veriyorlar)

Tabloda da görüldüğü üzere, hem kaynak masalda hem de yenidenyazılan masalda, benzer işlev ve eylemlerde karşılaşılan göstergeler, yenidenyazılan masalda, kaynak masaldakinden farklı ve hatta bazen de zıt bağlamlarda kullanılmıştır. Çünkü burası anlatının anlamının (söyleminin) ortaya çıktığı ve bütünlendiği düzeydir.

İşlevsel göstergeler her iki masalda da bulunmaktadır. Ancak bazı göstergelerde işlev değişerek anlamı da değişime uğratar. Örneğin "şarkı" göstergesi her iki masalda da aynı işlevi

yüklenir: haberdar etmek-bildirişim işlevi. Ancak Rapunzel masalının en bilinen göstergesi olan “uzun saç” göstergesinin işlevi, yenidenyazılan masalda değişmiştir. Kaynak masalda Rapunzel’in fiziksel güzelliğini tamamlayan-arttıran bir işlevi yüklenmişken, yenidenyazılan masalda işlevi kuleye tırmanmayı sağlayan bir araç düzeyine indirgenmiştir. Bu durum anlam düzeyinde, yenidenyazılan masalının kaynak masaldan çok farklı ve hatta karşıt bir söylem oluşturduğunu göstermektedir. Burada ataerkil toplum yapısında, kadının fiziksel özellikleriyle tanımlanması ve dahası değer/kabul görmesine yapılan bir eleştiri söz konusudur. Her iki masalda da ortak olan ancak yine anlam düzeyinde benzer bir şekilde ataerkil anlayışın eleştirisi olarak düşünülebilecek bir başka gösterge de “prens” tir. Prens kaynak masalda hem yönetici sınıfının temsilcisi hem de bir erkek olarak kurtarıcı rolündedir. Bu masalda Rapunzel (kadın) kurbandır ve kaderini değiştirmek için prene ihtiyaç duyar. Oysa yenidenyazılan masalda prens yönetici sınıfından olmakla birlikte, babası olan kralın buyruğuna karşı gelir. Bu bir dönüşümün göstergesidir. Rapunzel’i dinleyip onun halk için yapmak istediklerini duyunca, prensin ona olan hayranlığı içerik değiştirmiştir (güzelliğine değil iyi kalpliliğine ve cesaretine hayran olmuş). Prensteki bu dönüşüm onu, kralın kararına karşı çıkarak, gizli gizli saraydan Rapunzel’e tohum getirmesine ve dahası bu görevde Rapunzel ile birlikte sorumluluk almaya kadar götürür. Kaynak masalda sadece kraliyet mensubu olmasından kaynaklı bir statüye sahipken yenidenyazılan masalda bireysel tercih, karar ve eylemleriyle toplumsal statüsünü kendisi belirlemektedir. Bu noktada, özellikle “babaya karşı çıkış” prens için önemlidir. Çünkü toplumsal cinsiyet rolleri, kadın kadar erkeğe de ciddi sorumluluklar ve sembolik görevler yüklemektedir. Bu açıdan bakıldığında, bir erkeğin babasına karşı çıkması bir tür otoriteye ve yerleşik düzene karşı çıkması olarak da okunabilir. Nitekim masalın sonunda, Rapunzel ile yol ayrımına gelen prens, ülkesine (kraliyete-babasına-yerleşik ataerkil düzene) dönmeyi değil, yola Rapunzel (eşitlikçi yeni düzen) ile devam etmeyi seçmektedir.

Bununla birlikte, “tohum”, “tarla”, “kule” ve “yol” gibi göstergelerin kazandığı yeni anlamlara bakıldığında, insanlık yararına üretime dayalı sürdürülebilir bir toplumsal düzen söyleminin de ortaya çıktığı görülmektedir. “Tarla” göstergesi, kaynak masaldaki “bahçe” göstergesinden farklı olarak, anlam düzeyinde birçok yan anlam kazanmıştır. Doğa ile insanın bir araya geldiği yer olması bakımından, sadece ekip biçmek ve üretmek değil, emek vermek, işbirliği yapmak ve paylaşmak gibi anlamları da beraberinde getirmektedir. Yenidenyazılan masaldaki “yol” göstergesi de benzer şekilde yan anlamlarla donatılmıştır. Sadece insanı bir yerden başka bir yere ulaştıran güzergâh olarak değil, toplumsal (ve hatta küresel) bir amaç uğruna yüklenilen görevin uzun ve zorlu süreci olarak anlam bulmaktadır. Yenidenyazılan masaldaki “yol” aynı zamanda bir seçeneği ve tercihi de ifade eder. Yerleşik olandan farklı bir seçenek, bir yenilik olarak anlam kazanır masalda. Rapunzel, prensi de yanına alarak tüm diğer kız kardeşleriyle birlikte, kralın adaletsiz düzeninden (yolundan) ayrılarak, başka bir yola yönelmiştir. Kralın hem erkek hem de yönetici olması bakımından, onun düzeninin (yolunun) eril tahakkümü ve sınıfsal eşitsizliği destekleyen ve sürdüren bir yol olduğu düşünülebilir. Bu durumda, Rapunzel ve kız kardeşlerinin yolu, hem sınıf hem de cinsiyet eşitliğini savunan bir düzenin sembolü olarak oldukça önemli bir göstergedir.

Öte yandan, yenidenyazılan masalda, göstergelerin “dostluk-arkadaşlık-işbirliği-paylaşım” gibi anlamlar üzerinde yoğunlaştığı da gözlemlenmektedir. Rapunzel’in hem Cadıtohumu ve 4

kardeşi hem de prens ile yaptığı işbirliği, dünyayı değiştirmek-güzelleştirmek ve belki de kurtarmak için işbirliğinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu işbirliğini vurgulayan bir başka gösterge de “sırrı paylaşmak”tır. Kaynak masalda, Rapunzel prens ile olan işbirliğini büyücüden saklamayı başaramayıp, ağzından kaçırmıştır. Oysa yeniden yazılan masalda Rapunzel sırrını (tohumların kraldan gizli olarak ekilmesi durumu) prensin sorması üzerine onunla bilinçli olarak paylaşır. Çünkü burada bilinç düzeyi yüksek ve cesur bir kadın karakter söz konusudur. Nitekim bu kararı sonucunda, prens de onunla birlikte hareket etmeye başlar ve işbirliği güçlenir. Bu başlık altında bahsedilmesi gereken bir başka önemli gösterge ise “kuzukulağı” göstergesidir. Kaynak masalda sadece bireysel bir isteğin nesnesi durumundaki kuzukulağı bitkisi, yeniden yazılan masalda neredeyse tüm bir masalın söyleminin anahtarı konumundaki “tohum” göstergesine dönüşmüştür. Yeniden yazılan masalda, Rapunzel’e ismini veren kuzukulağı ile birlikte daha birçok bitkinin adı da işlevsel şekilde kullanılmıştır. Cadıtohumu’nun eğittiği diğer dört kız çocuğunun adları da bitki adlarıdır ve bu kızların görevi-sorumluluğu, insanlığı tekrar özelleşen sebze, genelde ise besinle buluşturmaktır. Bu yönüyle yeniden yazılan masalın, çağımızın küresel ölçekteki bir sorununa da (açlık-besin ihtiyacı) vurgu yaptığı ve ekolojik olarak sürdürülebilir bir toplumun inşası için çözüm üretme yolları aradığı söylenebilir.

SONUÇ

Bir metinlerarasılık örneği olarak Gamze Arslan tarafından yeniden yazılan Rapunzel masalının incelendiği bu çalışmada, söz konusu metnin bir yeniden yazma olması sebebiyle metinlerarasılığın temel yöntemi olan karşılaştırma yöntemine başvurulmuştur. Yeniden yazım eyleminin bir dönüşümü de ifade ettiği gerçeğinden yola çıkarak, kaynak masal ile yeniden yazılan masal hem yapı hem de anlam (söylem) boyutunda karşılaştırılmaya çalışılmıştır. İlk aşama için Bathes’in “Anlatıların Yapısal Çözümlemesine Giriş” te öne düdüğü model temel alınmış ve kaynak masal ile yeniden yazılan masal, işlev ve eylemler düzeyinde karşılaştırılmıştır. İkinci aşamada ise, yine Bathes’in göstergebilimsel çözümleme modeli temel alınarak, kaynak masal ile yeniden yazılan masal, içerdikleri ortak göstergeler üzerinden karşılaştırılmıştır. İlk aşamada amaç yeniden yazma eyleminin yapısal bir değişikliğe neden olup olmadığını ortaya koyabilmekken, ikinci aşamada ise yeniden yazılan masalın, kaynak masaldan farklı bir söylem üretip üretmediğini görebilmektir.

Yapılan incelemeler sonucunda, yeniden yazılan masalın, yapısal olarak da bir dönüşüme neden olduğu ortaya konmuştur. Her iki masalda da başlangıçtaki eksiklik-yoksunluk durumu benzerlik gösterirken, özellikle bu eksikliğin giderilmesi için karakterlerin gerçekleştirdikleri eylemler, eylemler karşısında verilen tepkiler ve bu tepkilerin neden olduğu sonuçlar birbirinden oldukça farklıdır. Kaynak masalda, prensi bir kurtarıcı olarak gören ve bu nedenle de evlenme teklifini kabul eden bir Rapunzel varken, yeniden yazılan masalda, kendinden başka bir kurtarıcıya ihtiyacı olmayan ve kurtuluşu “aşk ve evlilik” gibi ikili ilişkilerde değil, “toplumsal işbirliği”nde bulan bir Rapunzel söz konusudur. Yapısal farklılığın en görünür olduğu yer ise masalın sonudur. Kaynak masal Rapunzel ve prensin kavuşması ve ülkelerine dönmesiyle sonlanırken, yeniden yazılan masalın son işlevi “dönüş” değil “yola çıkıştır”. Denebilir ki, yapısal düzeyde

gerçekleşen bir dönüşüm, anlam düzeyinde gerçekleşecek olan dönüşümlerin de yolunu açmıştır. Anlam düzeyinde yapılan karşılaştırmada da ortaya konduğu üzere, yeniden yazılan masalda bireysel tutum ve davranışlardan çok toplumsal tutum ve davranışlar ön plandadır. İktidarın sahibi olan ve hem yönetici sınıfını hem de ataerkil anlayışı temsil eden kralın verdiği bencilce bir karar (tohumları toplatmak) tüm halkı (yönetilenler) olumsuz etkilemiş ve sadece bir kişininim (Cadıtohumu) bu karara karşı çıkması ve özellikle de kız çocuklarını eğitmesiyle, toplumsal bir hareket başlatılmıştır. Dolayısıyla anlam düzeyindeki bu izlek, yapısal düzeyde, kaynak masaldakinden farklı bir “yola çıkışı” eylemini de beraberinde getirmiştir. Bu yola çıkış, gücünü doğadan alan kadının, ataerkil tahakküme karşı direnişini de sembolize etmektedir. Bu çalışmada hem yapı hem de anlam bakımından karşılaştırmalı olarak incelenen Rapuzel masalındaki dönüşüm, evlilikle sonlandırılan bireysel maceranın, eşitlikçi ve umutlu bir başlangıcı müjdeleyen toplumsal bir maceraya dönüşümü olarak özetlenebilir.

KAYNAKÇA

- Aktulum, Kubilay (2014). *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Kanguru Yayınları.
- Arslan, Gamze (2020). *Rapunzel*. İstanbul: Can Yayınları.
- Bathes, Roland (2023). *Göstergebilimsel Serüven*. Mehmet Rifat,-Sema Rifat (Çev.). İstanbul: Y.K.Y.
- Boratav, Pertev Naili (2013). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: 85.
- Grimm Kardeşler (2021). “Rapunzel”. *Grimm Masalları II*. Saffet Günersel (Çev.). İstanbul: Pinhan Yayınları: 440-445.
- Joosen Vanessa (2011). “Sanat ve Pedagoji Arasında Peri Masalı Uyarlamaları”. Reyhan Gökben Saluk (Çev.). *Milli Folklor*, 92: 152-160.
- Ölçer -Özünel, Evrim (2011). “Yazının İzinde Masal Haritalarını Okuma Denemesi: Masal Tarihine Yeniden Bakmak”. *Milli Folklor*, 91: 60-71
- Propp, Vladimir (1985). *Masalın Biçimbilimi*. Mehmet Rifat,-Sema Rifat (Çev.). İstanbul: Bilim-Felsefe-Sanat Yayınları.
- Sakaoğlu, Saim (2019). *Masal Araştırmaları 1* (8. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sezer, M. Özlem (2012). *Masallar ve Toplumsal Cinsiyet* (3. Baskı). İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Şirin, M. Ruhi (2019). *Masal Atlası* (3. Baskı). İstanbul: Uçan At yayınları.
- Tatar, Maria (2022). *The Annotated Classic Fairy Tales*. New York/London: W.W. Norton Company.
- Temellioğlu, Ş. H. (2021). “Andersen Masallarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini”. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 7 (1) , 165-178. DOI:10.22466/acusbd.945013

Melek İlayda Sarı

Türk Romanında Bilimkurgu

(1996-2019)

Günce Yayınları

Oktay Yivli

Öykü Nasıl Okunur

modern öykü ve yöntem

Günce Yayınları

İPEK DEMİR

Türk Romanında Distopya

(1990-2019)

Günce Yayınları

Yazma Sanatı

Türkçe Doğru ve Etkili Yazma Teknikleri

Prof. Dr. Önder Göçgün

Günce Yayınları